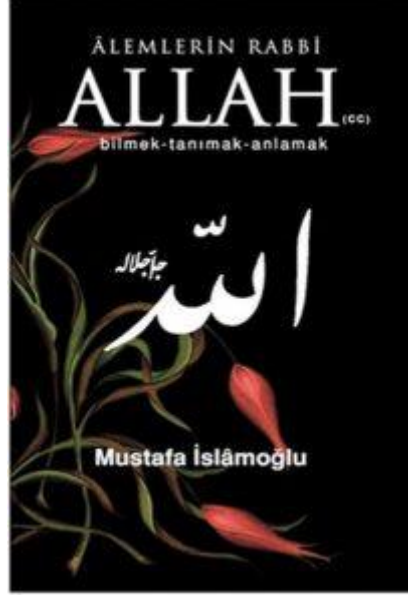

Âlemlerin Rabbi Allah: Bilmek - Tanımak – Anlamak

Mustafa İslamoğlu

Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu yazının konusu Mustafa İslamoğlu'nun "Âlemlerin Rabbi Allah: Bilmek - Tanımak – Anlamak" isimli kitabı.

Kitabı okurken bir deftere kendimce notlar aldım. Baktım notlar bir hayli uzadı, o halde sitede paylaşayım dedim. Maddeler, (bütünlüğün bozulmaması için ufak düzeltmelerle birlikte) kitaptan yaptığım alıntılar. İki "/" arasındaki ifadelerse bana ait cümleler. Ayrıca, bazı yerlerde yazım yanlışları olabilir, af buyurun lütfen.

Word belgesinde okunur olan yazı internet sitesinde okunurluğunu kaybetti maalesef. Maddeler birbirine karıştı, yazı tipi değişik oldu vs. Bir miktar düzeltme yapsam da word belgesi halen daha okunaklı. Şayet tavsiyesi olan varsa lütfen paylaşın. Topluluğumuzun iyiliği için :) Yazının .docx ve .pdf formlarını da paylaşacağım, dileyen oradan da okuyabilir.

Geçen günlerde Twitter hesabımdan da paylaşmıştım. "Bakara 111, bir kısmı: 'Eğer doğru sözlü iseniz hadi getirin susturucu kanıtınızı!' Dinle alakalı kitap yazıyorsan delilini koyacaksın. Önce kanaatini yazıp sonrasında kitaptan ayet devşirmeye çalışmayacaksın. Muhatabı kanaatinle zehirlemeden evvel ayet vereceksin. Yahut 'Kitaba göre böyle' deyip geçmeyeceksin. Kanaatinin arasına sıkıştırdığım hevandan parçaları ayetle bilinçli ya da bilinçsiz örtmeye çalışmayacaksın." İslamoğlu'nun yakın zamanda 2 kitabını okudum. Birisi bu, diğeri de Hayatı İnşa Eden Kur'an Kavramları. İki kitaba dair ortak bir rahatsızlığım vardı. Yazar, ilk önce kanaatini, yorumunu veriyor ardından konuyla ilgili olduğunu düşündüğü bir ayet veriyor. İlk önce ayet verip ardından ayeti açıklamak başka şey, ilk önce kanaatini verip sonrasında ayeti, yazdıklarına destekçi çıkarmak başka şey. Arada fark yok gibi ama ince bir fark var. Bu çok temel bir yanlış. Kitaptaki ifadelerle yönelik her

eleştirimi not almadım, aldığım her notu da burada paylaşmadım. Zira amacım bilimsel tenkit yapmak değil, kendime not çıkarmak. Kitabı okumak isteyenler için bir de tavsiye vereyim: Sure ve ayet numarası belirterek kendine kaynak verdiği ayetleri geçmeyin, bi okuyun. Ben bir kısmının konuyla alakasını kuramadım. Bakalım sizler kurabilecek misiniz?

Mustafa İslamoğlu / "Âlemlerin Rabbi Allah: Bilmek - Tanımak – Anlamak" Notlar:

- Hiçbir beşeri dil O’nu gereği gibi anlatma imkânına sahip değildir.
- Allah demek, anlam demektir. //ah bir bunu anlasaydı insanlık – ismet özel//
- Allah tasavvurunun doğru olması demek, hayatını bina ettiğin “anlam”ın hakiki olması demektir.
- Merkezinde Allah’ın olduğu hayatın 2 kanadı vardır:

Tevhid: İnsan – Halık ilişkisi

Adalet: İnsan – Mahlûk ilişkisi

// “Devletin dini adalettir, dinle devleti aynı çuvala koymak, yılanla çuvala girmekten farksızdır. Bu durumda devletin uygulamaları dine mâl edilir. Devletin dini adalettir.” Diyen post-laik ya da pan-laik yahut neo-laik İslam âlimi. Bir hayli ilginç.//

- Allah lafzının kökenindeki kelimelerin ortak noktası sevgidir.(Sf.15)
//Eksik demiş. Sevgiyle beraber, ürperti, korkulan anlamları da barındırıyor. Sf. 15’teki örneklerden anlaşılıyor bu. ‘Aşk ehli’ne duyurulur: Rabb, sevgi pıtırıcığđ değil. Esmâ’nın imamesi olan Allah da. Allah kelimesi zıtlıları barındırıyor. –Pagan teslisine bağlamayalım tabii ki. Koyun-Aslan, Tanrı-İblis muhabbetinden bahsetmiyorum efenim. Önden beri gelelim de, ne olur ne olmaz.-
İspata muhtaç önermem: “Allah” lafzındaki zıtlık, ezvac ve ezdad ötesinde bir zıtlık.
- “Allah” lafzı ağızda başlar, göğüste biter.
//sf. 17. Hû zikri? Hi-man çizgi filmine @observer2200 göndermesi.
hu – o//
- Mutlak nefes, ilahî nefestir.(sf 18)
//Allah’ın ruhundan üflemesi ve “hû – h” arasında bağlantı olabilir mi?//
- Kur’an’ın amacı lafzî bir inşadan çok, manevi bir inşadır.
//Lafızdan kalbe. Kelimededen gönle. “demiri erirken gördüm bir hecenin sığağında” ismet özel. Demiri eriten lafız mıydı, gönül müydü?//
- “de ki” emri bir şeyi yapmamızı değil, dememizi emreder. Allah hakkında doğru tasavvuru dile getirmek Salih amelin ta kendisidir.
//Hocam, “demek” nedir? “söylemek” ne manaya gelir? Demek/Söylemek kaç

şekildedir? Dil söylemenin haricinde, hâl ile söylemek yok mudur? Hâl de söylemez mi? Zihin, dil ve fiilen –ki fiil hepsini barındırır- bir “söyleme” emri olarak anlıyorum bunu.//

- “de ki” emir kipiyle gelmiştir. Bunun bir anlamı da tartışma/müzakereye açık olmamasıdır. İlahi inşaya muhtaçlığın ifadesidir.
- Âlem, ilm’den gelir. Bütün varlık O’nun varlığına atıf yapan bir “ilm”in alametidir.
- Allah tasavvurundaki sapma, putçuluğu getirdi. Putlara, Allah’a yakın olduğuna inandıkları meleklerin yeryüzündeki simgesi olarak tapıyorlardı. Üç büyük puta (Lat, Menat, Uzza) bu yüzden dişil isimler koymuşlardı.
//Dişi tapıncının sebebi Tanrıya yakınlık gayesi miydi acaba? Muhammed Resul’ün kavminde de dişi tapıncına dair izler olması manidar. Kız çocuğu kurbanı da bu bağlamda incelenebilir.//
- İnsanın Allah’a kulluğu özne-nesne ilişkisi değil, özne-özne ilişkisidir.
//Toplumu İnşa Eden Kur’an Kavramları’nda “İnsan Allah’ın mülküdür.” demişti. Bu ifadenin doğru olduğunu varsayalım. Bu durumda insan, özne olarak da Allah’ın mülkü konumundadır. Öznen, şahsiyetim, tasavvurum ve tasarrufum Allah’ın mülküne dâhil. İlahi aitlik.
“Erkek sahip, kadın ait olmak ister.” Diyen Düccane Cündioğlu’na not: Kadınlar daha mı iyi kul? İlahi adaletsizlik. Hah hah.//
- Allah’a inanmak yetmez; Allah’a layıkıyla inanmak gerekir. Bu da, Allah tasavvurunun doğru inşası ile mümkündür.
- Akıl, kuşatamadığını kavrayamaz. Sınırlamak mecburiyetindedir. Bu sebepten tündengelim, tümevarım yahut analogi metotlarıyla Allah’ın zatı kavranamaz. Sınırsız olanı kavramının yolu imandır. İmanın olmadığı yerde inkâr vardır diyemeyiz ama küfür vardır. Örmek vardır.
//Esmâi Hüsna analogi ile tümevarımı taklide yarayan araçtır diyebilir miyiz? Esmâi Hüsna da sınırlar ve zatını karşılamaz. Zıtlıkların inşası?//
- Her inkar bir önyargıdır, sığılık neticesidir.
//Kuşatamadığına iman etmezsin ve inkâr doğar.//
- İman etmek bilincin miracıdır. İman, soyuta –her ne kadar Allah soyut olmasa da- olan ilgiyi arttırır ve insandaki soyutlama yeteneğini geliştirir. Her türlü soyutlamanın bir sınırı vardır. Allah’a iman idrakte sonsuz ufuklar açar ve onu sonu olmayan bir teamül yolculuğuna çıkarır. İnkâr ise bilinci, bilinçaltına mahkûm eder.
- Kelime-i Tevhid, tüm kelimelerin akleden kalbidir.
- La ilahe illallah derken dudak kullanılmaz.
La ilahe illallah içerisinde noktalı harf bulunmaz. Bunun anlamı kelime-i tevhid’in tali değil, asli seslerden oluşmuş olmasıdır.

- Mutlak varlığın ispatını tasavvur etmek, mutlak yokluğun nefyini ispat etmekten önce gelir. Kelime-i tevhid'in başında gelen "la ilahe" nefyi, aslında "illallah" ispatıdır. Güçlendirme amacını taşır.
- "İlah yoktur, yalnızca Allah vardır" ifadesi yanlıştır.
- Kâinat, tevhidin şüursuz şahididir. İnsandan istenen şuurlu şahitliktir.
- Şehadet, Allah'a tanık olmaktır. Şehadet, yaratılış ve hilkatini O'na tanık kılmaktır. Şehadet, evvela kendine şahit olma demektir.
- Allah, zatıyla mutlak gaybtir.

// "Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?" (Nisa 87, bir kısmı) Bir çağrışım: Bu ifade ayetlerin çok boyutluluğuyla alakalı olabilir mi? Bir ayetin birden fazla manası olabilir. Ve bu manalar birbirlerini yalanlamaz, manaya boyut katar. Böyle düşünüldüğü vakit, bu ayet bile çok boyutlu olmaktadır. İlk mana: Allah asla yalan söylemez. Allah gaybı bilir. Neticede, en doğru sözlü odur. İkinci mana: Allah, doğrunun tüm boyutlarını bilir. Sözü, tüm boyutlarda haklıdır.//

// Allah hakkında bilgisizce konuşmak üzerine:

Araf 33: "De ki: Rabbim, ancak şunları haram kıldı: İğrençlikleri -görünenini, gizli olanını- günahı, haksız yere saldırmayı, hakkında hiçbir kanıt indirmedığı şeyi Allah'a ortak koşmayı, bir de Allah hakkında bilmediğiniz şeyler söylemeyi."

Bakara 169: "Ey insanlar! Yeryüzündeki nimetlerden temiz ve helal olmak şartıyla yiyin. Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o size açık bir düşmandır. Hiç kuşkusuz o, size kötülük, çirkinlik/düzensizlik ve pislik emreder. Ve size, Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi buyurur durur." //Şeytanî sapma//

Hacc 3: "İnsanlardan bazıları vardır, hiçbir ilme sahip olmadan Allah konusunda mücadele eder ve her inatçı kaypak şeytanın ardı sıra gider."//

// **Hacc 8:** İnsanlar içinde öylesi vardır ki, Allah konusunda ilimsiz, kılavuzsuz ve aydınlık getiren bir kitaba sahip olmaksızın mücadele edip durur."

Aydınlatıcı kitap nedir? Kur'an mıdır?

Bilgi nedir, nereden elde edilir?

Rehber kimdir, rehberliği nereden gelir?

Bu ayet, *Kur'an'ı anlamak* için Kur'an dışı kaynakların kullanımının önünü açıyor mu? Şayet açıyorsa, bu kaynaklardan istifadenin ölçüsü nedir?//

- Allah hakkında yapılacak hiçbir akıl yürütme sahibini sahipsiz bilgiye götürmez. //Doğruluğu kesin bilgi mevcuttur ama sınırlı insan sınırsız olanı hakkıyla kavrayamaz.//

- Allah hakkında yakîn bilgi dururken zanların peşine düşmek zanların en kötüsüdür. Kur'an bu durumu "Allah hakkında kötü zan beslemek" olarak niteler ve onlar için "fenalığın girdabını boylasınlar" (48:6,12) der.

// **Fetih 6:** "Ve Allah hakkında kötü sanılar besleyen erkek münafıklarla kadın münafıklara ve erkek putperestlerle kadın putperestlere, o kötülük girdabı başlarına dönesilere azap etsin diyedir bu. Allah onlara öfkelenmiş, onları lanetlemiş ve kendilerine cehennem hazırlamıştır. Kötü bir varış yeridir o."

Fetih 12: "Siz sanmıştınız ki, resul de müminler de ailelerine bir daha asla dönmeyecekler. Bu düşünce kalplerinizde süslendi de çirkin bir sanıya saplandınız ve mahvolmuş bir topluluk haline geldiniz."//

//Allah'ı, Allah'ın öğrettiği şekilde anlamaya dair emirler:

Bakara 239: "Bir korku ve endişe duyarsanız yürüyerek veya binit üzerinde kılın. Güvene kavuştuğunuzda bilmediğiniz şeyleri size öğrettiği şekilde Allah'ı zikredin."

Bakara 198: "Rabb'inizden bir lütuf ve bereket istemenizde hiç bir sakınca yoktur. Arafat'tan ayrılıp akın ettiğinizde Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikredin. O'nu, O'nun size gösterdiği gibi anın. Siz bundan önce gerçekten sapıklardan idiniz."//

- Kur'an'ın konusu Allah değil insandır. Fakat Allah'a atıfta bulunmayan bir pasaj bulmak imkânsızdır.

// "Uzak Allah" tasavvuruyla "Anlaşılamayan Allah Tasavvuru" arasındaki fark nedir? Hakkıyla bilen Allah'tır elbet. Fakat, burada bir çizgi var sanıyorum. Geçmemeye dikkat.//

- İnsanın Allah hakkında söyleyebileceği şeyler dilin imkânlarıyla sınırlıdır. Tefekkür, dilin sınırlı imkânlarını aşar. Allah, kalplere tasarruf eder ve onları sabit kılar.
- Eşyanın 3 tip varlığı vardır:

1) Harici Varlığı: Her türkü isimlendirmenin, algının ötesinde bizzat kendi varlığıdır. "hak" olarak varlığıdır.

2) Zihinlerdeki Varlığı: harici ve hakiki varlığın idrak edebilenlerin idrakine yansıyan varlığıdır.

Su deyince aklımıza suyun kendisi gelmez, muhayyilemizdeki imge gelir. Zihin ve harici mutabakat halindeyse bilgi doğrudur.

İlim, malumun âlimin zihnindeki formudur.

Hiçbir şeyin zihnî varlığı hakikisini tutmaz.

3) Dillerdeki Varlığı: Hakiki varlığın zihinde bilgiye dönüşmüş halinin ifadesidir. Lâfzî varlığın farklılığı hakiki ve zihin varlığını farklı kılmaz.

- Allah deyince aklımıza ne gelir? İşte Esmâ Hüsna bu sorunun cevabını inşa eder.
- Allah'ı bilmek, tanımak ve anlamak için soru sormaya Allah'tan başlamak yanlış yerden başlamaktır. Soru sormaya en yüceden başlamak haddi aşmaktır. Eşyayla alakalı hiç soru kalmamış gibi Allah'ı sormak?

// Vahiy, Allah'ı anlatmakla başlamadı mı?

Vahiy, eşya üzerinden mi Allah'ı tanıttı sadece? Ki, eşyayı ne zaman bitirebilirsin,

nasıl bitirebilirsin? Zannımca, Allah'ı bildiğin vakit eşyayı bitirirsin. Ne bileyim ya. Öyle işte.//

- Bismelenin “billahi” şeklinde değil “bismillahi” şeklinde başlaması esmai hüsna'nın kulun miracı olduğuna delalettir.

// “Rabbinin ismini tespih et” ayetleri:

A'la 1: “Rabbinin o yüce adını tespih et!”

Vakıa 96: “Artık, o yüce Rabbinin adını tespih et!”

sf. 64'te bunları yazdıktan sonra sf. 86'da secde ve rükuda ismi değil Rabbi tespih etmeyi örnek vermiş. Tespihin bu şekilde olacağına delilin nedir? Tamam, “Rabbi tespih ederler” minvalinde ayetler de var ama kendinle çelişiyorsun. “Bismillah” örneğini ne için verdin o vakit? Ki, sf. 65'te “Bismillah”ın Allah'ın zatıyla değil, sıfatıyla kavranabileceğine delil olduğunu söylemiştin.//

// “Görmek” eylemi sınırlamak olduğu gibi, “okumak” eylemi de bir sınırlama ifadesidir. Bir kuşatmayı ifade eder.

Dildeki varlıkla zihindeki varlığı ifade. Bildiğinden bilmediğini öğrenmek. Bildiğin kadar bileCEKSİN. Bildiğin kadar bileBİLECEKSİN.//

- Tüm ilimler Allah'ın o alandaki esmasına ulaştırdığı oranda data olmaktan çıkıp ilim olur.
İlm kelimesi “işaret, iz, nişan, sembol, simge, logo” anlamlarına gelen “alamet” mastarından türemiştir.
- İman, önbilgidir.

//Allah'ın nurunu tamamlaması” İslamoğlu'nun iddia ettiği gibi “dini kemale erdirdim” olarak mı anlaşılmalı? Yani, vahiy sürecinin –süreç olan vahiy rivayetlerdeki 23 sene mi yoksa insanın inşasının süreci, bireysel tekâmül süreci mi ayrı bir tartışma konusu tabi ki.- bitmesi, daha doğrusu son resulün görevinin bitmesi mi?-aynı şekilde resulün görev süresi de ayrı bir tartışma konusu-//

- Mutlak tenzih Allah'ı hayattan dışlarken, mutlak teşbih de Allah'ı beşerleştirir.

//Allah algısını beşerleştirir.//

- Vahiy, O'nun bütün bir âlemi yaratıp yönetim tahtına kurulduğunu söylerken(7:54) bunu bir fiil alarak getirmiş. O'na asla Mustevi ismini vermemiştir. Bu nedenledir ki işitme ve görmesinden yola çıkılarak O'nun zatına tatma ve koklama isnat edilemez.

// “Sadece Allah hakkındaki ifadeler değil; ahret, cennet, cehennem gibi tüm gaybi hakikatler de teşbih ve mecaz yoluyla anlatılmıştır.” Diyen İslamoğlu'nun kastı nedir?//

- “O Allah'tır, tektir”deki O, tenzih ve teşbihtir. Allah'ı gösteren “O”, sıfat ve fiillere ilişkin tüm çağrışımlardan arınmıştır. Bilinçli bir müphemlik, kapalılık ve örtülülük vardır. Fakat, aynı zamanda işaret edilen, gösterilen yani tarif edilendir. Elmalılı

tabiriyle: “İbham içinde tarif, tarif içinde ibhamdır.” Allah’tır ile bu ibham çözülmekte, tarif tamamlanmaktadır. Devamında yer alan ‘samed’ isbattır. Sanrası ise selb’tir. Bu adeta Allah hakkında aynı ayette farklı zamirler kullanılmasına benzer.(17:8, 20:53, 31:10) Bunun 2 işlevi vardır: Adem zihninde Allah’ı kişileştirmemek hem de Allah’ı insan hayatından dışlamaya izin vermemek. Bu Kur’an’ın üslubunun parçasıdır. Sf.83

- “Attığın zaman sen atmadın, Allah attı.” Vahiy düşünme yönünü veriyor: İçkinden aşkına doğru. //Hocam, biraz zorlama mı olmuş sanki?//
- Allah gördüğü için “basir” değil, “basir” olduğu için görür.
- İnsanın görmesi dolaylıdır.

//Esmâi Hüsna’nın 99 adet olduğuna dair hadisler var. Bu hadislerle getirilen 2 yorum var: 1) Allah’ın 99 esması var. 2) 99 mübalağa, çokluk ifade edilmek için kullanılan bir ifade. Burada sorulması gereken soru, söz konusu hadislerin Kur’an’ın tamamı nazil olduktan sonra mı önce mi söylendiği. Şayet sonrasında söylenmişse anlaşılabilir. Yok, öncesinde söylenmişse bu durumda birkaç ihtimal ortaya çıkar: 1) Allah, kendisi hakkında bilgiyi Rasulüne evvelen vermiştir. 2) Rasul, mübalağa, çokluk ifadesi için mevcut ayetlerden sonra böyle bir ifadede bulunmuştur.//

- Esmâi Hüsna Allah’ın ahlakıdır. İnsan, Allah’ın ahlakıyla ahlaklanmalıdır. Esmâi Hüsna = Mükemmel Ahlak
- Bismillahirrahmanirrahim 2 anlama gelir:
1) Rahman ve Rahim Allah adına: Kimle, kim sayesinde? Allah adına, Allah sayesinde.
2) Rahman ve Rahim Allah adıyla: Ne ve kim adına? Allah adına. Bu manada insanın neyi niçin yaptığının bilincinde olup olmadığı test edilir. Allah adına bir şey yapmak “hilafet” bilincidir.
- Besmele, insanlıkla yaşattır.
- Bismelenin başındaki “be” edatı ılsak içindir. İlsak, iki şeyi birbirine bağlamak, iki taraf arasında ilişki kurmak için köprü, bağlantı yapmaktır.
- Besmele; hamd-şükür, ılsak, sekülerizmi ret, dua ve zikir demektir.
- Sevgiyi kavrayan herkes, Allah’ı bir gülü koklama rahatlığıyla kavrar. Sevgiyi anlayan herkes, Allah’ı anlamakta acze düşmez. Fakat sadece aklın kavradıklarıyla yetinen kimselere Allah kendini açmaz.

//Bu ne demek? Kur’an’da akletmek üzerine defalarca değinilmiş. “Akleden kalp” diye bir kavram var, eyvallah. Lakin bu manayı nereden çıkarttın? Delilin nedir? Allah adına hüküm veriyor, bir de utanmadan “gül” edebiyatı yapıyorsun. Samimiyetinden şüphe ediyorum senin.

Buda’nın üzerine oturduğu gül neydi? Sinekkuşu ve lotus’tan çok mu etkilendin? Yoksa Horus öykünmesi mi? Gül ile Bülbül menkıbelerini pek mi sevdin? Haçın ortasındaki gül estetik mi geldi? Gülü koklayınca hangi hakikate erip Allah’ı kavrayacakmışım? Kavramak, kelimeden de anlaşılacağı üzere “kapsamak” manası taşıyor. Hani aşkın varlığı(!) içkin varlık kavrayamazdı. Gül kokusu sarhoşluğu level mı atlattı da Rabbi kavradın?

Bu sevgi pıtırıcılığından iyice gına geldi. –Yazdıklarımı abartılı bulanlar olabilir. Ben de büsbütün kani değilim zaten. Yazmadıklarım fazla olsa da, yazayım dedim.
Kendime not.//

- Allah'ı O'na yaraşır bir sevgiyle seven, bu sevginin üzerine titrer. Kur'an böylelerine muşfikun adını verir. Yani Allah sevgisini yitirme korkusuyla tir tir titreyenler. “Onlar O'nun yüceliği karşısında derin bir saygıyla titrerler.”(21:28) derken kastettiği kimseler bunlardır. Allah korkusu adı verilen de budur. //Ayete kafaya göre mana vermekte bugün. Ayete uyduramadık, ayeti uyduralım.//
- Lillahi'deki “lam” özne için ihtisas ve mülkiyet, yüklem için istiğrak anlamı taşır. Lam'ın mülkiyet olması şu manadadır: Hamd O'nun mülkündedir. Hamdın tümü Allah'a aittir.
- Fatiha'nın tek isim cümlesi ilk cümlesidir. Bir cümlenin isimle başlaması, o cümlede ifade olunan hakikatin zaman dışı ve sabit bir hakikat olduğuna delalet eder. //Fatiha'nın ilk cümlesinden kastı, “elhamdulillah rabbil alemin” cümlesi. Oysa Fatiha'nın ilk cümlesi besmele değil mi?//
- Hamd Allah'a yapılır. Şükür ise Allah başta olmak üzere size emek veren herkese. Lokman 14: “Biz, insana anne babasını önerdik. Annesi onu güçsüzlükle taşımıştır. Sütten kesilmesi de iki yılda olmuştur. O halde bana ve ana babana şükret. Dönüş banadır.”
- Şükür nimeti artırır, nankörlük azaltır. (“Rabbinizin şunu duyurduğunu da hatırd tutun: Eğer şükrederseniz, ben de sizin için mutlaka artıracam. Ve eğer nankörlük ederseniz hiç kuşkusuz benim azabım çok çok şiddetlidir.” İbrahim 7) İnsanın şükürü kendisine verilen nimetleri yerli yerinde kullanmasıdır.
- Hamd Allah'ın verdiği nimete kulun ödediği karşılık değildir ve olamaz da. Hamd, ödeşme değildir. Her an borçlu olduğunu bilip, hayranlık duyma halidir.

//Allah ekber midir?//

//Zikr: Üzeri örtülmüş hakikati açmak. Küfür ilacı olarak zikr.//

- Zikrin bir anlamı da şeref, onur, itibardır. 43:44

// “Eğer hatırlatmak yarar sağlarsa hatırlat/öğüt ver!” A'la 9//

- Zikir hayata müdahilliktir.
Zuhur 36: “Kim Rahman'ın Zikri'ni görmezlikten gelip ondan uzaklaşırsa biz ona bir şeytanı musallat ederiz de o ona can yoldaşı olur.”

//İnşaAllah ve Allah'ın inşa ediciliği?//

//Cuma 2 ve ümmilik//

- İnsan dua ile istemeden evvel duayı istemelidir. Bunu istemek Allah’la konuşan bir kalp istemektir. Furkan 77: De ki: “Duanız/davetiniz yoksa, Rabbim sizi ne yapsın? Yalanladınız; bu yüzden azap kaçınılmaz olacaktır.”

<https://www.atayli.com/kitaplik/mustafa-islamoglu-alemlerin-rabbi-allah-bilmek-tanimak-anlamak>